

Kirjastoalan koulutus puntarissa

Kirjasto- ja tietopalvelualan oppimispolut 2 seminaarissa 6.11.2008 Turun ammattikorkeakoulun ICT-talossa Kupittaaalla keskusteltiin erityisesti yliopisto- ja ammattikorkeakoulujen tarjoamista koulutusväylistä ja niiden eroista. Mukana oli monipuolisesti koulutuksen tarjoajien sekä yleisten ja tieteellisten kirjastojen edustajia. Opiskelijoiden näkökulmasta keskusteltiin vilkkaasti, kun paikalla oli opiskelijoiden puheenvuoron esittäjän lisäksi ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat. Seminaarin järjestivät Kirjastoseurojen neuvottelukunta sekä kirjasto- ja informaatioalan oppilaitokset. Vuosi sitten pidetystä edellisestä Oppimispolut-seminaarista on Verkkarissa 08/07.

Kirjastoala tänään

Kirjastoalan korkea-asteen koulutus tänään -otsikolla kulttuuriasianeuvos **Kirsti Kekki** opetusministeriöstä valaisi hyvin pätevyysvaatimuksia ja kirjastoalan koulutusta Suomessa. Hän valmistelee kirjastoalan uusia säädöksiä ministeriössä. Lausunnoilla olevassa uudessa yliopistolakiluonnoksessa ei kirjastohenkilöstölle ole esitetty pätevyysvaatimuksia.

Tieto- ja kirjastoalan korkeakoulututkinnon voi suorittaa kolmessa yliopistossa ja kolmessa ammattikorkeakoulussa. Kaikki koulutuspaikat ovat Länsi-Suomessa: Oulussa, Seinäjoella, Turussa ja Tampereella. Ammatillista koulutusta tarjotaan myös muulla Suomessa, mutta tarjonta ei ole jatkuvaa nykyisen rahoitusjärjestelmän takia.

Korkea-asteen koulutuksen duaalimalli ja koulutusjärjestelmien erot selvisivät ammattikorkeakoulun koulutusjohtaja **Juha Kontion** ja opiskelija **Maria Nummellan** puheenvuoroissa. Maria sekä ammattikorkeassa että Tampereen yliopistossa opiskelleena pystyi vertailemaan opintojaan. Hänen raikas ja selkeä puheenvuoronsa sai päivän raikuvimmat aplodit. Marian opiskelijanäkökulmasta voi lukea lisää tässä Verkkarissa ([Opiskelijanäkökulma kirjastoalan koulutukseen](#)).

Ennen Marian puheenvuoroa kuultiin professori **Eero Sormusen** (Tampereen yliopisto) ja professori **Gunilla Widén-Wulffin** (Åbo Akademi) esitykset. Molemmat vertailivat keskenään ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoja. He pohtivat erityisesti maisterin tutkinnolle rinnakkaisen tutkinnon tarvetta. Widén-Wulff valotti myös ruotsinkielisen opinahjon erityispiirteitä.

Koulutustarjonta puhutti

Näiden puheenvuorojen jälkeen syntyi vilkas keskustelu niin, ettei edes lounastauolle tuntunut olevan kiirettä. Opiskelijat osallistuivat aktiivisesti, koska kuultu huolestutti kovasti opintojen alkuvaiheessa olevia opiskelijoita.

Maria oli sanonut opintojensa jatkamisen syyksi yliopistossa, että toisaalta ammattikorkeakoulun tutkinnolla saatu pätevyys ei riitä yliopistokirjastojen tehtäviin ja että toisaalta työpaikan saantia helpottavat yliopiston sivuaineopinnot. Opiskelu ammattikorkeakoulussa oli ollut modernimpaa ja sisältänyt paljon keskustelua. Kaikkiin kysymyksiin opettajatkään eivät aina osanneet vastata, mutta oppiminen jatkuu. Aiemmin vastausta vaille jäänyt asia saattaa putkahtaa esille uudestaan ja siihen saattaakin nyt löytää vastauksen.

Yliopistoihin on palkattu hyvin vähän kirjastoalan tradenomeja, vaikka tutkinto vastaa yliopiston kandidaatin tutkintoa ja antaa hyviä valmiuksia esimerkiksi markkinoinnin ja hallinnon tehtäviin. Yleisiin kirjastoihin tradenomin on helpompi sijoittua ja myös suurten yliopistojen kirjastoihin, kun niistä muodostetaan entistä suurempia yksiköitä rakenteellisen kehittämisen myötä, arveltiin aamupäivän puheenvuoroissa.

Maisterin tutkintoa vastaavaa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ei vielä ole ollut missään tarjolla. Tradenomeiksi valmistuneita on niin vähän, ettei hakijoita olisi ehkä riittävästi. Ylemmän tradenomitutkinnon koulutukseen hakeutuminen edellyttää alemman tutkinnon jälkeen toimimista kolme vuotta ammatissa.

Aloituspaikkoja kolmessa ammattikorkeakoulussa on yhteensä vain 63. Kirjastoalan ammattikorkeakouluun onkin vaikeampaa päästä opiskelijaksi kuin yliopistoon. Hakijoita oli Turun amk:hon 500 ja heistä valittiin 18! Maria oli haastatellut Tampereella informaatiotutkimuksen opintoja aloittaneita ja heistä vain osa oli alun perin halunnut alan pääaineopiskelijaksi. Osalle vaihtoehto oli väliaikainen, ja haaveena on siirtyä tulevaisuudessa mieluisampaan koulutusohjelmaan.

Oppimispolut-semiaan yleisöä.

Kuvassa vasemmalta oikealle Heli Myllys, Anne Kakkonen ja Maria Nummela.

Työelämän näkökulmia

Kirsti Kekki esitti tilaston kirjastoista eläkkeelle jääneistä korkea-asteen koulutuksen saaneista v. 2005-2008, joita on noin 200. Kuitenkin työpaikkoja on ollut vain vähän haussa. Keskustelussa mietittiin, että onko kirjastoalasta kiinnostuneille annettu liian ruusuinen kuva alan työnsaantimahdollisuuksista. Avoimien työpaikkojen vähyyttä selittää kaikkialla meneillään oleva rakenteellinen kehittäminen, minkä takia kirjastot ovat joutuneet täyttämään tehtäviä sisäisillä hauilla organisaation johdon määräyksestä. Kiinnostuneiden hakijoiden määrät ovat vaihdelleet myös oudosti niin että joihinkin ei riitä hakijoita ja toisiin taas on runsaasti. Erityisesti johtotason paikkoja hakee vain muutama henkilö.

Eri koulutusväylien kautta hankitun osaamisen arvostus oli iltapäivän teemana. Yliopistokirjastoissa painotetaan tieteellisen tiedon hallinnan tärkeyttä. Niiden henkilökunnasta huomattavan suuri osa on suorittanut korkeakoulututkinnon, mutta kuntien kirjastoissa tilastojen mukaan vain noin 30 prosenttia.

Kirjastonjohtajan **Ulla Nygrén** (Turun kauppakorkeakoulu) esitys pohjautui yliopistokirjastojen neuvoston yhteisesti laatimaan osaamiskarttaan (hyväksytty v. 2005). Kartta painottuu uusiin osaamistarpeisiin, joita arvioidaan tarvittavan kirjastoissa vuonna 2010.

Kirjastotoimenjohtaja **Ulla Näätasaari** (Turun kaupunginkirjasto) kertoi kirjaston haasteista mm. väestörakenteen heterogenisoitumisen,

tietoyhteiskunnan ja elämäntapamuutosten sekä sosiaalisen webin takia. Esimerkiksi kuntarajojen muutoksillakin on suuri vaikutus työn organisointiin. Yleisten kirjastojen kriittiset menestystekijät - asiakaslähtöinen palvelu ja tiedonalojen ja sisältöjen hallinta - tuntuvat hyvin tutuilta myös yliopistokirjastojen horisontista.

Ammattikorkeakoulujen kirjastojen erityispiirre on pieni koko, minkä takia siellä työskentelevät tekevät yleensä kirjastoalan tehtäviä laidasta laitaan. Puheenvuorossaan tietopalvelupäällikkö **Kaisa Rissanen** (Tampereen ammattikorkeakoulu) korosti tärkeinä taitoina erityisesti muutostilanteissa markkinoinnin ja projektityöskentelyn osaamista. Hän totesi, että kirjasto sinänsä on prosessi, jossa on koko ajan menossa useita projekteja!

Rissanen esille nostamat kriittisyys, rohkeus ja uteliaisuus ovat varmasti kaikkien työn kehittämistä kiinnostuneiden kirjastolaisten mielestä tärkeitä kehitystä edistäviä ominaisuuksia.

Millaista osaamista tarvitaan tulevaisuudessa

Kirjastotyössä muuttuu lähivuosina moni asia. Helsingin yliopistossa kirjastot yhdistyvät rakenteellisten muutosten takia. Uudessa kirjastossa jokaisen työ on erilaista. Asiakkaiden muuttuvat tarpeet ovat kuitenkin tärkein työn kehittämisen syy. Uudet opiskelijat - tulevaisuuden tutkijat ja opettajat - ovat eläneet koko elämänsä jo digitaalisen maailmassa.

Elektronisten aineistojen kulut ylittävät jo nyt reilusti perinteisiin painettuihin käytetyt rahat. Tutkimusarkistot ovat tulossa. Uusia tietoteknisiä välineitä kehitetään ja uudenlainen sosiaalinen verkosto on jo näköpiirissä. Millaaisia osaajia tarvitaan tulevaisuuden kirjastoissa? Pysymmekö asiakkaiden palvelutoiveiden mukana?

Helsingin yliopiston kirjastohenkilöstön kehittämisen tukea mietitään parhaillaan. Tavoitteena on saada aikaan osaamisen kehittämisen ohjelma, jonka tuella jokainen voi vahvistaa nykyistä osaamistaan ja oppia myös uutta. Koulutukseen osallistumisessa on vuoroteltava, jotta kirjastoissa selvittää myös päivittäistehtävien hoidossa.

On mietittävä minkälainen osaamista ja erikoistumista eri tehtävissä tarvitaan. Tulevaisuudessa tarvitaan edelleen tieteenalaosaamista, mutta tietotekniikan kehityksen takia voi olla tarpeellista harkita myös ammattikorkeakouluissa hankitun osaamisen käyttökelpoisuutta. Heidän osaamisensa voisi olla arvokasta uudessa kirjastopalveluosastossa, jossa tieteenalaosaaminen ei varmaankaan ole tärkein tehtävään valinnan kriteeri. Kampuskirjastoissa arvostetaan paljon kirjaston asiakkaiden tieteenalojen opintoja. Niissä työskentelee kuitenkin runsaasti taitavia ammattilaisia, joilla ei tällaisia opintoja ole.

Kirjastoalan koulutuksen väylät kehittyvät. Yliopistokirjastoissa henkilökunnan osaamisvaatimukset eivät varmasti kavennu: tieto- ja informaatioalan ja jonkin muun tieteenalan yhdistäminen yliopistotutkinnoissa

on hyvä. Ehkä kirjastotyöt erikoistuvat nykyistä enemmän eikä enää riitä tieto- ja informaatio-opinnoiksi pelkästään täydennyskoulutuksen luonteinen opiskelu kuten ennen. Tulevaisuudessa tradenomintutkinnon antama osaaminen yliopistotutkintojen rinnalla voi monipuolistaa ja helpottaa osaavien uusien ammattilaisten saamista kirjastoihin. Kysymys on kirjastoalan opintojen todellisesta arvostamisesta tieteenalaosaamisen rinnalla. Harmittaa, kun en saanut sanotuksi seminaarissa nuorille opiskelijoille: opiskelkaa innolla tulevaisuuteen luottaen, kun teidät ”helmet” on valittu suuresta joukosta. Nyt jäi kalvamaan huoli, että heidät lannistettiin ja heiltä riistettiin opiskelun ilo.

Teksti ja kuvat:

Sirkku Liukkonen

koulutussuunnittelija

HY:n kirjastopalvelujen koordinointiyksikkö

puh. 09- 191 22250

sirkku.liukkonen[at]helsinki.fi